

Zespół wież lęgowych dla jerzyków na terenie Kamionkowskich Błoni Elekcyjnych

Jerzyk – ptak pod ścisłą ochroną

Jerzyk (łac. *Apus apus*) gatunek średniej wielkości ptaka wędrownego z rodziny jerzykowatych (łac. *Apodidae*). Zamieszkuje niemal całą Europę, dużą część Azji oraz północną Afrykę. Zimuje w Afryce, na południe od równika. Jerzyk ma ubarwienie ciała ciemne, brązowo-czarne z jasnym podbródkiem. Długość ciała jerzyka wynosi około 16–18 cm. Jerzyk ma bardzo długie i ostro zakończone skrzydła o rozpiętości około 40–45 cm. Jego ogon jest krótki i rozwidlony. Młode ptaki mają jaśniejsze elementy ubarwienia od dorosłych osobników: jasny wierzch głowy z falistym, poprzecznym wzorem oraz jasno zakończone pióra. Waga jerzyka wynosi około 30–52 g. Nogi jerzyka mają po cztery palce skierowane do przodu. Tak ułożone palce umożliwiają zwisanie na pionowych ścianach skalnych, nie są natomiast przystosowane do siedzenia na gałęzi lub poruszania się po ziemi. Jerzyki w locie często wydają ostre, wysokie, przenikliwe dźwięki, brzmiące jak „srii”. Jerzyki słyszane są głównie wieczorami, kiedy w stadach krążą z dużą szybkością wokół terenów lęgowych.

Jerzyki są niekiedy mylone z jaskółkami, z którymi w ogóle nie są spokrewnione. Różnią się od nich przede wszystkim ubarwieniem oraz techniką lotu. Jerzyki są jednolicie, ciemno ubawione, w przeciwieństwie do jaskółek, które mają białą spód ciała. Jerzyki w locie często szybują lub szybko, gładko uderzają skrzydłami, nie zginaając ich. Jaskółki natomiast w locie więcej i szybciej machają skrzydłami.

Tryb życia i zachowania

Jerzyki większość życia spędzają w powietrzu. To doskonali, niezwykle szybcy lotnicy. W locie zbierają materiał na gniazdo (piórka, drobne trawki itp.), piją (krople deszczu lub wodę z powierzchni rzeki czy jeziora). Żywią się owadami latającymi, które zjadają w ogromnych ilościach. Pełnią więc bardzo ważną rolę w otoczeniu ludzkich siedzib. Pojedynczy jerzyk chwytą około 20 000 owadów latających dziennie! Często jerzyki polują gromadnie, zwykle na dużych wysokościach. Mogą jednak również latać niżej, nawet kilkadziesiąt centymetrów nad gruntem (np. przed deszczem, podobnie jak jaskółki) lub też zniżać lot tuż nad powierzchnią wody, aby się napić. Zbierając pokarm dla piskląt, jerzyk gromadzi w podbródku zbite w bryłkę owady.

Jerzyki przylatują z afrykańskich zimowisk do Polski na przełomie kwietnia i maja. Mają jeden lęg w ciągu roku. Składają 2–3 jaja, zazwyczaj około połowy maja. Jerzyki, których jaja zostały zniszczone (np. przez zamurowanie podczas remontu elewacji budynku) składają jaja ponownie. Są to tzw. lęgi powtarzane (występują u różnych gatunków ptaków). Jaja są wysiadywane przez 20 dni. Pisklęta, po wykłuciu, dorastają w gnieździe przez 42 dni. Po 42 dniach wyskakują, aby odbyć swój pierwszy lot.

Większość jerzyków odlatuje z Polski do końca sierpnia. Niektóre osobniki, np. pochodzące z lęgów powtarzanych, można zobaczyć w Polsce jeszcze we wrześniu.

Jerzyk z podbródkiem
wypełnionym schwytanymi owadami
(fot. Maciej Szymański)

Zrealizowano
w ramach
budżetu
partycypacyjnego

Miejsca gniazdowania i wynikające z tego zagrożenia

W Polsce jerzyki gnieźdzą się niemal wyłącznie w budowlach ludzkich, przede wszystkim w budynkach mieszkalnych. Najchętniej gnieźdzą się w koloniach, budując gniazda w pobliżu siebie. Głównym miejscem ich gniazdowania są stropodachy wentylowane – puste przestrzenie pomiędzy stropem ostatniego piętra a dachem. W jednym stropodachu może się gnieździć kilkadziesiąt par ptaków. Do gniazd dostają się wchodząc przez otwory wentylacyjne stropodachu. Jerzyki gnieźdzą się również w rozmaitych szparach w obrębie budynku np. między krawędziami wielkiej płyty, za rurami spustowymi i rynnami, w zakamarkach pod parapetami. Gniazda jerzyków to małe czarki z piórek i trawek, dobrze ukryte w szczelinach lub stropodachach. Ptaki te często pojawiają się przy gniazdach tylko o świcie i po zmroku – dlatego trudno je zaobserwować. Jerzyki bardzo przywiązują się do swoich miejsc gniazdowania i co roku do nich wracają.

Głównym zagrożeniem dla jerzyków są termomodernizacje i remonty budynków. Ocieplanie budynków w okresie lata powoduje śmierć tysięcy ptaków, zamurowanych w szczelinach i zamkniętych w stropodachach. Ocieplone budynki stają się gładkie – nie ma w nich już szczelin i zakamarków odpowiednich dla ptaków, które nie mają dokąd wrócić. W efekcie w Europie, w tym także w Polsce, bardzo spada liczebność typowych dla budynków gatunków, takich jak jerzyk, a także wróbel. Planując remont elewacji należy się upewnić, że w budynku nie ma ptasich gniazd. Gniazd nie można niszczyć ani przenosić. Nie wolno kratować otworów wentylacyjnych stropodachów, jeśli swoje siedliska mają tam ptaki. Prawo nakazuje, aby – w przypadku występowania w budynku gniazd – remont przeprowadzać w sposób dostosowany do ptaków.

Wieże lęgowe – bezpieczne miejsca gniazdowania

Jednym ze sposobów ochrony jerzyków jest tworzenie dla nich bezpiecznych miejsc gniazdowania. Mogą to być budki lęgowe wieszane na budynkach lub specjalnie dla nich przeznaczone budowle, tzw. „wieże dla jerzyków”, w których będą mogły spokojnie gniazdować. Wieże takie stoją już w wielu miastach na świecie. Inicjatorem budowy wież lęgowych w Polsce jest Stołeczne Towarzystwo Ochrony Ptaków (STOP). Wieże lęgowe stanowią nie tylko bezpieczne miejsca gniazdowania. Jerzyki gnieźdzące się licznie w wieży mogą także chronić ludzi przed uciążliwymi owadami latającymi, którymi ptaki te się żywią. Zaletą wież jest także zainteresowanie jakie budzą i dzięki temu propagowanie ochrony tego bardzo pożytecznego dla człowieka ptaka.

Wieże dla jerzyków mogą wyglądać różnie, ważne by spełniały wymagania tego specyficznego gatunku. Pierwsza w Polsce wieża dla jerzyków powstała na warszawskiej Białoleśce w 2012 roku. Jerzyki zazwyczaj długo przekonują się do nowych miejsc lęgowych. Na Białoleśce zaczęły zasiedlać wieżę już w drugim sezonie lęgowym, co specjaliści zajmujący się jerzykami uznali za duży sukces. Czasami w wieżach dla jerzyków gniazda budują inne gatunki ptaków, np. wróble, sikory lub szpaki. Obserwacje wskazują, że jest to zjawisko korzystne. Obecność innych ptaków zwiększa zaufanie jerzyków do nowego siedliska.

Miejsca lęgowe w wieżach dla jerzyków są dokładnie przeglądane przez ornitologów i czyszczone przed sezonem lęgowym. Dzięki temu monitorowany jest stopień zasiedlania poszczególnych wież w kolejnych latach.

Informacje na temat zespołu wież lęgowych na terenie Kamionkowskich Błoni Elekcyjnych

W zespole wież znajduje się 66 budek lęgowych (po 33 budki w każdej wieży). Wysokość wieży wynosi 7,34 m nad poziomem terenu. Średnica części lęgowej wieży wynosi 13,9 m. Wymiary wewnętrzne typowej budki lęgowej wynoszą: głębokość 33 cm, szerokość 18,4 cm, wysokość 12,4 cm. Średnica otworu wlotu wynosi 5 cm. Wieże są wyposażone w baterie słoneczne, służące do zasilania umieszczonych w nich urządzeń wabiących – odtwarzających dźwięki wydawane przez jerzyki.

Realizacja 2015 r.
Autorzy projektu mgr inż. arch. M. Grabarczyk oraz GiS Architekti Sp. z o.o.

Wydział Ochrony Środowiska
Eko Patrol / Straż Miejska
Infolinia miejska
Telefon alarmowy
Stołeczne Towarzystwo Ochrony Ptaków

tel. 22 443 55 00
tel. 986
tel. 19115
tel. 112
www.stop.eko.org.pl

Zrealizowano
w ramach
budżetu
partycypacyjnego

Jerzyk
(fot. Maciej Szymański)